

Katarzyna Brodzińska

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

OCENA EFEKTYWNOŚCI DZIAŁAŃ FUNDUSZU OCHRONY GRUNTÓW ROLNYCH

EVALUATION OF EFFECTIVENESS OF THE AGRICULTURAL LAND PROTECTION FUND

Słowa kluczowe: grunty rolne, rekultywacja, akty prawne, Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych (FOGR)

Key words: agricultural land, recultivation, legislation, Agricultural Land Protection Fund (ALPF)

Synopsis. Celem pracy jest ocena efektywności działań FOGR w latach 1995-2009. W analizach porównawczych wykorzystano dane GUS. Z przeprowadzonych analiz wynika, że głównym efektem działania tego funduszu była budowa i modernizacja dróg dla potrzeb rolnictwa. Szczególnie po integracji Polski z UE zdecydowanie zmniejszyła się powierzchnia gleb poddawanych procesowi rekultywacji i użyzniania. Oznacza to, że FOGR nie spełnia swoich zadań i decyzja o jego rozwiązaniu była słuszna. Konieczne jest poszukiwanie skuteczniejszych instrumentów prawno-ekonomicznych ochrony gruntów rolnych.

Wstęp

Tempo rozwoju cywilizacyjnego, zmiany klimatyczne, demograficzne oraz kulturowe sprawiają, że coraz częściej podejmowane są działania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego. Jak podaje Dębicki [2000] potrzeba ochrony powietrza i wody jest bezdyskusyjna, ponieważ wszyscy chcemy pić czystą wodę i oddychać czystym powietrzem, a ponadto jest to dobro ogółu – nie ma konkretnego właściciela. Natomiast kwestie związane z ochroną gleby, nie są już tak oczywiste. Po pierwsze jest ona zawsze czyjąś własnością, a po drugie niektóre skutki degradacji gleb, np. chemicznej lub biologicznej nie są widoczne gołym okiem. Niemniej jednak, w ostatnich latach coraz więcej uwagi poświęca się problemom degradacji gleb, a w szczególności poszukuje się skutecznych sposobów ograniczania tego procesu i rekultywacji gruntów. Do najważniejszych aktów prawnych regulujących prawa i obowiązki poszczególnych stron w zakresie działań służących ochronie gruntów rolnych można zaliczyć: Ustawę o ochronie gruntów rolnych i leśnych oraz rekultywacji gruntów z 1971 r. (Dz.U. Nr 27, poz. 249), Ustawę o ochronie gruntów rolnych i leśnych z 1982 r. (Dz.U. Nr 11, poz. 79), na podstawie której utworzono Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych (FOGR) oraz nową Ustawę z dnia 3 lutego 1995 r. (Dz.U. z 2004 r. Nr 121 poz. 1266 z późn. zm.), która utrzymała ten fundusz w mocy. FOGR został zlikwidowany 31 grudnia 2010 r. zgodnie z art. 90 Ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. Nr 157, poz. 1420), ale w poszczególnych województwach określono zasady i tryb postępowania w zakresie dysponowania środkami z tytułu wpływów za wyłączenie z produkcji gruntów rolnych i można składać wnioski o dotacje w ramach tych środków.

Celem artykułu było ocena efektywności działań FOGR. Dokonano analizy porównawczej pionowej działań realizowanych w latach 1995-2009 oraz analizy porównawczej poziomej wskaźników rekultywacji gruntów w obrębie województw dla 2009 r. Materiałem źródłowym były dane statystyczne GUS.

Prace i przedsięwzięcia finansowane w ramach FOGR

Instrumenty ochrony środowiska są narzędziami o charakterze norm sterujących, określających zadania, kierunki i sposoby działania w zakresie ochrony środowiska, a ich oddziaływanie służy bezpośrednio ochronie środowiska. Wśród instrumentów ochrony środowiska można wyróżnić instrumenty prawno-administracyjne i ekonomiczne (Dobrzański 2009). Źródłem wpływów FOGR są z pewnością opłaty eksploatacyjne za gospodarce korzystanie ze środowiska oraz opłaty za tzw. ilościową degradację środowiska (np. za przeznaczanie gruntów rolnych na cele nierolnicze). Wydatki FOGR wynikają natomiast z instrumentów regulacji bezpośrednich (prawno-administracyjnych), a konkretnie z aktualnie obowiązujących aktów prawnych regulujących te kwestie. Zgodnie z Ustawą z 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. z 2004 r. Nr 121 poz. 1266

z późn. zm.) środki FOGR w 20% przeznaczone były na Fundusz Centralny, natomiast w 80% na ochronę i poprawę jakości gruntów rolnych. Ustawa określa rodzaje i charakter działań, które mogą być finansowane w ramach FOGR, a należą do nich m.in.:

- rekultywacja na cele rolnicze gruntów, które utraciły lub zmniejszyły swą wartość użytkową,
- rolnicze zagospodarowanie gruntów zrekultywowanych,
- użyźnianie gleb o niskiej wartości produkcyjnej, ulepszanie rzeźby terenu i struktury przestrzennej gleb, usuwanie kamieni i odkrzaczanie,
- przeciwdziałanie erozji gleb na gruntach rolnych, w tym zwrot kosztów zakupu sadzonek, nasion, utrzymania w stanie sprawności technicznej urządzeń przeciwerozrywających oraz wypłaty ewentualnych odszkodowań,
- budowa i renowacja zbiorników wodnych służących małej retencji,
- budowa i modernizacja dróg dojazdowych do gruntów rolnych,
- wdrażanie i upowszechnianie wyników prac naukowo-badawczych związanych z ochroną gruntów rolnych,
- wykonywanie badań płodów rolnych w strefach ochronnych oraz niezbędnych dokumentacji i ekspertyz z zakresu ochrony gruntów rolnych,
- rekultywacja nieużytków i użyźnianie gleb na potrzeby nowo zakładanych pracowniczych ogrodów działkowych,
- zakup sprzętu pomiarowego i informatycznego oraz oprogramowania, niezbędnego do zakładania i aktualizowania operatów ewidencji gruntów oraz prowadzenia spraw ochrony gruntów rolnych (do wysokości 5% rocznych dochodów FOGR).

Z analizy danych zestawionych w tabeli 1 wynika, że środki z FOGR były przede wszystkim przeznaczane na budowę i modernizację dróg dla potrzeb rolnictwa. Wydatki na ten cel kształtowały się na poziomie od 65% w 2005 r. do 92,7% ogółu wydatków FOGR w 2008 r. W 2009 r. wydatki utrzymywały się na równie wysokim, ok. 90% poziomie. W 2000 r. wartość dofinansowania 1 km drogi kształtowała się na poziomie 20 tys. zł, a w 2009 roku ok. 72 tys. zł. Zgodnie z założeniami ustawy, modernizacja dróg dla potrzeb rolnictwa nie jest działaniem priorytetowym FOGR. Podobnego zdania jest Hołuj [2010], który twierdzi, że są to niewątpliwie działania potrzebne, ale fundusz ten stworzono w celu poprawy jakości komponentów środowiska naturalnego, a nie rozwoju infrastruktury technicznej w Polsce. Również Bender i Gilewska [2000] podkreślają, że budowa i modernizacja niezbędnych dróg to pięta achillesowa polskiej rekultywacji. Jakość dróg nie odpowiada wymogom, są to najczęściej drogi żwirowe, a w dodatku źle wykonane, niewytrzymujące obciążeń związanych z produkcją rolną. W tym kontekście trudno mówić o efektywności środków wydatkowanych na ten cel.

Wydatki na budowę i renowację zbiorników wodnych służących małej retencji wodnej kształtowały się na poziomie 3-4% ogółu wydatków. W 2009 r. zarówno powierzchnia zbiorników wodnych jak i wysokość wsparcia były największe. Zaobserwowano również duże zróżnicowanie środków wydatkowanych na ten cel w obrębie województw. Najwięcej środków przeznaczono w województwie wielkopolskim natomiast w województwach: pomorskim, lubelskim i podkarpackim nie odnotowano wydatków na ten cel.

Wydatki FOGR na działania, które z założenia powinny stanowić dominującą pozycję w strukturze wydatków stanowiły znikomy odsetek, w 2002 r. było to 2,5%, natomiast w 2009 r. zaledwie 0,84%. Dotyczy to głównie środków wydatkowanych na rekultywację i przystosowanie nieużytków do potrzeb produkcji rolniczej, rolnicze zagospodarowanie gruntów zrekultywowanych, użyźnianie gleb oraz przeciwdziałanie erozji gleb. Spośród działań związanych z przywracaniem glebie jej funkcji rolniczych, w największym stopniu w ramach środków FOGR finansowane były działania na rzecz użyźniania gleb, łącznie z odkamienianiem i odkrzaczaniem gruntów rolnych. W 2004 r. powierzchnia gleb objęta wsparciem finansowym była największa i wyniosła blisko 32 tys. ha. Najprawdopodobniej było to związane z wprowadzeniem płatności obszarowych do gruntów znajdujących się w dobrej kulturze rolnej (DKR), co oznaczało m.in. coroczny obowiązek koszenia, a tym samym konieczność odkamienienia i odkrzaczania użytków. Od 2006 r. wyraźnie można zaobserwować spadek powierzchni gruntów, na których te zabiegi były przeprowadzane. Rolnicy zachęcani płatnościami obszarowymi i innymi rodzajami wsparcia (ONW, program rolnośrodowiskowy) często również we własnym zakresie właśnie w początkowych latach 2004-2005 przywracali grunty do użytkowania rolniczego i dostosowywali do wymogów DKR. Natomiast w najmniejszym stopniu analizowane środki były przeznaczone na dofinansowanie inwestycji z zakresu przeciwdziałania erozji. Jedynie w latach 2005-2006 poniesiono na ten cel wydatki (rzędu 3-3,5 tys. zł rocznie), nie można więc mówić o efektach w tym zakresie (tab. 1). Nie oznacza to również, że nie ma problemu z erozją gleb, ponieważ wyznaczono obszary szczególnie zagrożone, które zajmują ok. 9% powierzchni kraju i znajdują się przede wszystkim w pasie województw południowych (podkarpackie, małopolskie, śląskie, dolnośląskie, świętokrzyskie, lubelskie) i północnych (pomorskie, zachodniopomor-

Tabela 1. Środki finansowe FOGR oraz zrealizowane prace i przedsięwzięcia
Table 1. Funds of ALPF and works and undertakings carried out

Wyszczególnienie/ Specification	Środki finansowe w latach/Funds in years							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Środki pieniężne [mln zł]/ Funds [mln PLN]	135,9	133,2	127,6	142,2	131,1	150,5	203,7	137,9
Wydatki ogółem [mln zł]/ Total expenditures [mln PLN]	95,5	107,9	103,4	106,0	109,5	115,8	183,2	150,2
Wykorzystanie środków [%]/ Use of funds [%]	70,3	81,0	81,03	74,5	83,5	76,9	89,9	108,9
RG [ha/tys. zł]/ LR [h/thous.PLN]	116/ 391,5	705/ 704,2	311/ 388,3	70/ 525,7	40/ 417,8	25/ 258,7	57/ 302,7	37/ 218,3
RZGR [ha/tys. zł]/ FM [h/thous.PLN]	235/ 116,1	107/ 121,9	605/ 61,7	56/ 98,4	38/ 87,1	36/ 57,7	36/ 22,1	73/ 72,4
UG [ha/tys. zł]/ SF [h/thous.PLN]	19367/ 1870,0	20995/ 2171,7	31763/ 2534,5	17297/ 2228,4	3679/ 902,1	4041/ 1018,3	5347/ 1360,2	3408/ 974,9
PE [ha/tys. zł]/ PSE [h/thous.PLN]	8/ 11,1	30/ 168,8	-/ 30,0	1/ 3,5	1/ 3,0	1/ 2,0	-/ -	-/ -
BiRZW [ha/tys. zł]/ C&RWR [h/thous.PLN]	791/ 3079,6	361/ 5392,4	391/ 3955,6	368 / 3122,4	375/ 4839,5	387/ 4077,3	522/ 3518,2	693/ 5935,4
BiMD [km/tys. zł]/C&MR [km/thous.PLN]	2507/ 80868,6	2361/ 91878,9	3088/ 88088,6	2119/ 92313,7	1890/ 96178,0	1896/ 102752,9	2364/ 169754,8	1868/ 135064,4
Inne wydatki [tys. zł]/Other expenditures [h/thous.PLN]	9188,9	7443,5	8348,6	7708,6	7048,4	7584,7	8230,3	7914,0

RG – rekultywacja gruntów na cele rolnicze/LR – land reclamation for agricultural purposes, RZGR – rolnicze zagospodarowanie gruntów zrehabilitowanych/FM – farm management of reclaimed land, UG – użyźnianie gleb ha/SF – soil fertilisation, PE – przeciwdziałanie erozji gleb/PSE – preventing soil erosion, BiRZW – budowa i renowacja zbiorników wodnych/C&RWR – construction and renovation of water reservoirs, BiMD – budowa i modernizacja dróg dla potrzeb rolnictwa/C&MR – construction and modernisation of roads for the purposes of agriculture

Źródło: opracowanie własne na podstawie Ochrona środowiska... 2003-2010

Source: own study based on Ochrona środowiska... 2003-2010

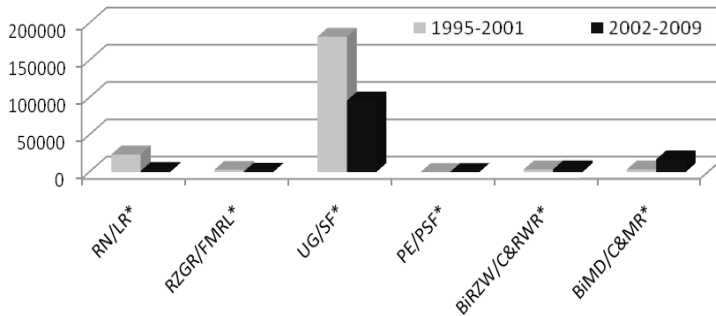
skie, warmińsko-mazurskie). Od 2010 r. rolnicy gospodarujący na obszarach szczególnie zagrożonych erozją mają obowiązek przestrzegania zaleceń, które są określone w wymogach DKR¹, co z pewnością przyczyni się do zwiększenia skuteczności tych działań. Ochronie gleb przed erozją służy też realizowany w ramach programu rolnośrodowiskowego pakiet ochrona gleb i wód², jednak wprowadzenie w ramach DKR obowiązku przestrzegania wymaganego indeksu pokrycia gleb w okresie zimowym na obszarach szczególnie zagrożonych erozją, znacznie zwiększa skuteczność działań w tym zakresie [Brodzińska 2010].

Spośród innych wydatków finansowanych w ramach FOGR należy wymienić wydatki na wykonywanie badań pól rolnych uzyskiwanych w strefach ochronnych, sporządzanie niezbędnych dokumentacji i ekspertyz z zakresu ochrony gruntów rolnych, a także na wdrażanie i upowszechnianie wyników prac naukowo-badawczych związanych z ochroną gruntów rolnych. Efektywność działań związanych z rekultywacją i rolniczym zagospodarowaniem gruntów omówiono szczegółowo w dalszej części artykułu.

Analizując efektywność działań finansowanych ze środków FOGR wyraźnie można zauważyć, że była ona najwyższa w latach 1995-2001 w obszarze użyźnianie gleb. Procesowi temu poddano łącznie 182 tys. ha, czyli blisko 2-krotnie więcej niż w latach 2002-2009. Należy jednocześnie podkreślić, że z 96 tys. ha poddanych temu procesowi zaledwie 17,2% zabiegów wykonano po 2005 roku. Również w ramach środków przeznaczonych na rekultywację i przystosowanie nieużytków do potrzeb produkcji rolniczej oraz rolniczego zagospodarowania gleb zrehabilitowanych efekty były zdecydowanie większe w latach 1995-2001 niż w okresie późniejszym (odpowiednio: 15-krotnie i 3-krotnie). W zasadzie jedynym działaniem, którego efekty były większe w latach 2002-2009 niż w okresie wcześniejszym była omawiana wcześniej budowa i modernizacja dróg dla potrzeb rolnictwa. W sumie inwestycje w tym zakresie objęły ponad 17 tys. km dróg, czyli blisko 5-krotnie więcej niż w latach 1995-2001 (rys. 1).

¹ Wprowadzono na tych obszarach wymóg pozostawiania pod okrywą roślinną (oziminy, rośliny wieloletnie, międzyplony) w okresie zimowym powierzchni co najmniej 40% gruntów ornych, co powinno znacznie ograniczyć wymywanie azotanów z gleby.

² Realizowany w ramach PR w PROW 2007-2013 pakiet ochrona gleb i wód obejmuje stosowanie wsiewek polonowych (330 zł/ha), międzyplonów ścierniskowych (400 zł/ha) i międzyplonów ozimych (420 zł/ha).



Rysunek 1. Efekty działań dofinansowanych ze środków FOGR w latach 1995-2001 oraz 2002-2009
 Figure 1. Effects of operations from ALPF financed in 1995-2001 and 2002-2009

* jak w tab. 1/as in the tab. 1

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

Rekultywacja gruntów

Ustawodawca rozdzielił proces uproduktywienia nieużytków na dwa etapy: rekultywację i zagospodarowanie. Wyzaczył przy tym 5-letni okres czynności rekultywacyjnych, w którym sprawca przekształceń po zakończeniu działalności gospodarczej powinien tę powinność wykonać, a wprowadzenie rośliny uprawnej oznacza w tym przypadku koniec procesu rekultywacji. Zdaniem Bender i Gilewskiej [2000] uzyskanie wartości użytkowej w tym okresie jest niemożliwe. Proces ten powinien trwać co najmniej 10 lat (niemiecka szkoła rekultywacji za okres niezbędny uznaje 14 lat) i dopiero po tym okresie możliwa jest produkcja rolna z zastosowaniem ogólnie przyjętej w rolnictwie technologii produkcji. Wprowadzenie rośliny uprawnej rozpoczyna proces rekultywacji biologicznej, a nie go kończy.

Zgodnie z Ustawą rekultywacja gruntów jest procesem nadania lub przywrócenia gruntom zdegradowanym (o zmniejszonej wartości użytkowej) albo zdewastowanym (które utraciły całkowicie wartość użytkową) wartości użytkowych lub przyrodniczych przez właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, poprawienie właściwości fizycznych i chemicznych, uregulowanie stosunków wodnych, odtworzenie

Tabela 2. Grunty zdewastowane i zdegradowane oraz zrehabilitowane na cele rolnicze, w tym finansowane w oparciu o środki FOGR w 2009 r.

Table 2. Devastated, degraded and reclaimed land for agricultural purposes of which from ALPF financed in 2009 year

Województwa/ Voivodships	Grunty wymagające rekultywacji (GWR) [ha]/ Land requiring reclamation (LRR)			Grunty zrehabilitowane/ Reclaimed land			
	ogółem/ total	zdewastowane/ devastated	zdegradowane/ degraded	ogółem/total		FOGR ALPF	
				ha	% GWR	ha	% GWR
Dolnośląskie	7031	4755	2276	57	0,81	24	0,34
Kujawsko-pomorskie	4436	4390	46	3	0,07	4	0,09
Lubelskie	3083	2880	203	49	1,59	-	-
Lubuskie	1560	880	680	2	0,13	-	-
Łódzkie	4443	4278	165	11	0,25	-	-
Małopolskie	1620	1613	7	25	1,54	-	-
Mazowieckie	4094	4055	39	47	1,15	-	-
Opolskie	3299	2943	356	24	0,73	4	0,12
Podkarpackie	1715	1653	62	56	3,27	6	0,35
Podlaskie	2825	2716	109	2	0,07	-	-
Pomorskie	2784	2298	486	50	1,80	-	-
Śląskie	4471	3682	789	30	0,67	-	-
Świętokrzyskie	3074	3017	57	-	-	-	-
Warmińsko-mazurskie	4746	4585	161	8	0,17	-	-
Wielkopolskie	10009	9816	193	451	4,51	72	0,72
Zachodniopomorskie	2887	2287	600	8	0,28	-	-
Razem/Total	62077	55848	6229	823	1,33	110	0,18

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

gleb, umocnienie skarp oraz odbudowanie lub zbudowanie niezbędnych dróg. Wielu autorów [Bender, Gilewska 2004, Strączyńska, Strączyński 2008, Stachowski i in. 2008] podkreśla, że proces rekultywacji musi być oparty na szczegółowym rozpoznaniu właściwości rekultywowanych utworów. Działania powinny iść w kierunku poprawy chemizmu i właściwości fizycznych tworzywa glebowego, a więc stworzenia warunków prawidłowego wzrostu i rozwoju roślin uprawnych. W niektórych przypadkach, np. rekultywacji składowisk popiołowych obok poprawy chemizmu istotny jest także dobór gatunków drzew i krzewów do tych specyficznych warunków siedliskowych. Jest to więc proces skomplikowany, długotrwały i kapitałochłonny. Mimo, że od początku lat 90. XX w. zauważalna jest tendencja zmniejszania się powierzchni zdewastowanych i zdegradowanych, która w 1990 r. wynosiła 93,7 tys. ha, w 1992 r. – 91 tys. ha, 1994 r. – 89,1 tys. ha, 1996 r. – 75 tys. ha, 2002 r. – 71 tys. ha, 2004 r. – 67,6 tys. ha, 2006 r. – 65,1 tys. ha, a w 2009 r. – 62,1 tys. ha problem wciąż istnieje. W układzie województw największy areal gruntów wymagających rekultywacji znajduje się w województwie wielkopolskim (10 tys. ha) i dolnośląskim (7 tys. ha). W 2009 roku zrekultywowano ogółem 823 ha, przy tym grunty finansowane w oparciu o środki FOGR stanowiły zaledwie 13,4% (110 ha), a koszt 1 ha rekultywacji gruntów na cele rolnicze wyniósł w ramach FOGR 1984,55 zł (tab. 2.). W całym analizowanym okresie 2002-2009 ze środków FOGR zrekultywowano 2547 ha (w tym 1361 ha finansowanych w ramach rekultywacji i przystosowania nieużytków do potrzeb produkcji rolniczej i 1186 w ramach rolniczego zagospodarowania gruntów zrekultywowanych). Na uwagę zasługuje fakt, że w latach 2005-2009 powierzchnia ta wyniosła łącznie 468 ha (229 ha poddanych rekultywacji i 239 ha zagospodarowanych), czyli stanowiła ona tylko 51,1% gruntów, które zostały objęte wsparciem FOGR w ramach tych samych działań w 2004 roku (tab. 1). W związku z powyższym w tym zakresie FOGR nie spełnia swojej funkcji. Potwierdza to również Hołuj [2010], którego ocena działania tego instrumentu jest negatywna. Autor jest przekonany, że można było bardziej efektywnie wykorzystać dyspozycyjne środki finansowe oraz zmienić charakter dofinansowywanych priorytetowych inwestycji.

Podsumowanie

Efektywność FOGR wyrażająca się przede wszystkim powierzchnią gruntów finansowanych w ramach poszczególnych działań dowodzi, że zlikwidowanie tego funduszu celowego jest zasadne. Po integracji Polski z UE pojawiły się bowiem nowe, często bardziej skuteczne możliwości finansowania działań z zakresu ochrony gruntów rolnych, szczególnie w zakresie degradacji gruntów wywołanych niewłaściwym gospodarowaniem rolniczym (użytkowanie gleb podatnych na erozję, niewłaściwa mechanizacja upraw, zleżnianie itp.). Wprowadzenie w ramach Wspólnej Polityki Rolnej odpowiednich instrumentów (*cross-compliance*, program rolnośrodowiskowy) z pewnością przyczyni się do poprawy sytuacji w tym zakresie. Likwidacja FOGR nie oznacza jednak likwidacji środków z tego tytułu, które nadal będą wpływać do budżetów jednostek samorządowych. Będą one jednak przeznaczone na realizację kolejnych elementów budżetu zadaniowego (np. skutków degradacji mechanicznej – wywołanej przez przemysł wydobywczy, rozwój infrastruktury, ale także wskutek zjawisk naturalnych, np. osuwisk). Zakłada się również większą sprawność, przejrzystość i efektywność wydatkowania środków publicznych, co jest szczególnie istotne w obliczu światowego kryzysu gospodarczego.

Literatura

- Bender J., Gilewska M. 2004: Rekultywacja w świetle badań i wdrożeń. *Rocz. Glebozn.*, 55, 2, 26-46.
- Bender J., Gilewska M. 2000: Rekultywacja w konfrontacji z aktami prawnymi, badaniami naukowymi i praktyką gospodarczą. *Rocz. AR Poznań*, CCCXVII, Rolnictwo, 56, 343-356.
- Brodzińska K. 2010. Możliwości rozwoju rolnictwa w Polsce na tle uwarunkowań przyrodniczych i instrumentów wsparcia. *Rocz. Nauk. SERiA*, t. XII, z. 2, 41-46.
- Dębicki R. 2000: Degradacja gleby i jej skutki. *Rocz. AR Poznań*, CCCXVII, Rolnictwo, 56, 210-224.
- Dobrzański G. 2009: Instrumenty ochrony środowiska. [W:] Ochrona środowiska przyrodniczego (red. B. Dobrzańska, G. Dobrzański, D. Kielczewski). PWN, 314-323.
- Hołuj A. 2010. Działalność Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych oraz Funduszu Leśnego w latach 2002-2007. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Bochni*, 8, 15-28.
- Ochrona środowiska 2003-2010. GUS, Warszawa.
- Stachowski P., Szafrąński C., Kozaczyk P. 2008: Kształtowanie się zasobów wodnych w zrekultywowanych rolniczo terenach pogórznych. *Rocz. Glebozn.*, LIX, 2, 215-222.
- Strączyńska S., Strączyński S. 2008. Ocena warunków siedliskowych pod nasadzeniami drzew na rekultywowanym składowisku popiołów elektrownianych. *Rocz. Glebozn.* 59, 2, 223-229.
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych. Dz.U. Nr 157, poz. 1420.
- Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych. Dz.U. z 2004 r., Nr 121, poz. 1266. z późn. zm.

Summary

The aim of this article is evaluation of the Agricultural Land Protection Fund effectiveness in 1995-2009 years. A comparatative analysis was conducted using the GUS statistical data. The analysis show that the main effect of this fund was building and modernization roads for farming. Particularly after the Poland and EU integration the area land which was undergo to the recultivation and improve fertility has decreased. That means that ALPF didn't fulfil tasks and decision of its close down was right. It is necessary to search for more efficiently low-financial instrument to agricultural land protection.

Adres do korespondencji:

dr Katarzyna Brodzińska
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Katedra Agrobiznesu i Ekonomii Środowiska
Plac Łódzki 2, 10-957 Olsztyn
tel. (89) 253 39 23
e-mail: katarzyna.brodzinska@uwm.edu.pl